

Реферат на тему: "І. П. Котляревський – зачинатель нової української літератури"

Іван Котляревський

Реферат на тему:

"І.П.Котляревський – зачинатель нової української літератури."

Вступ

1.Відомості про життя І. П. Котляревського.

2. І. П. Котляревський – засновник нової української літератури. Його поема "Енеїда."

3. Значення творчості І. П. Котляревського.

Висновок.

Список використаної літератури.

Вступ.

В історії нашої культури є діячі, які особливо яскраво й багатогранно відобразили в своїй творчості душу народу, його національну своєрідність, поетичну вдачу. До таких належить Іван Петрович Котляревський, класик нової української літератури, видатний письменник-реаліст, автор славнозвісної "Енеїди" і "Наталки Полтавки". У важкі часи самодержавства він розкривав духовну велич рідного народу, його мрії, у конкретних художніх образах утілював його віру в краще майбутнє.

1. І. П. Котляревський народився 9 вересня 1769 р. в Полтаві, в сім'ї дрібного чиновника-канцеляриста. Дитинство майбутнього письменника проходило в повсякчасних злигоднях. Нерідко доводилося вдовольнятися одним шматком хліба й ходити босим, але жива й весела вдача допомагали йому переносити домашні нестатки. З дитячих років виявилась у нього охота до читання й пильність у заняттях.

Початкову освіту І. П. Котляревський здобув у дяка; 1780-1789 рр. навчається в Полтавській духовній семінарії. Вже тут юнак виявляв інтерес до "словесності" — античної літератури, зокрема до римського поета Вергілія, до творчості російських письменників. Духовна кар'єра не приваблювала Котляревського, він залишає семінарію на останньому курсі й стає канцеляристом (1789-1795). Деякий час І.П.Котляревський був домашнім учителем у поміщицьких родинах на Полтавщині.

Близько 1794 р. І. П. Котляревський розпочав літературну діяльність, взявшись за переробку в бурлескному стилі Вергіліївої "Енеїди". Вже перші розділи "перелицьованої" "Енеїди" поширювалися в рукописних списках і набули чималої популярності серед читачів.

Протягом 1796-1808 рр. І. П. Котляревський перебував на військовій службі, брав участь у російсько-турецькій війні, зокрема в битвах під Бендерами та Ізмаїлом, виявивши при цьому хоробрість, мужність. Не залишав у ці роки він і літературної

творчості, продовжуючи працювати над "Енеїдою".

1808 р. І.П.Котляревський виходить (в чині капітана) у відставку, іде до Петербурга, але, не влаштувавшись там на службу, повертається до Полтави. 1810 р. дістає посаду наглядача в Будинку для виховання дітей бідних дворян, виявивши неабияких педагогічних хист.

Коли почалася Вітчизняна війна 1812 р., Котляревський бере участь у формуванні на Полтавщині козацького полку. Багато сил і енергії віддав І.П.Котляревський культурному піднесенню Полтави; особливо цікавила його справа організації місцевого театру. Протягом кількох років (1818—1821) Котляревський був директором Полтавського театру.

1818 р. І. П. Котляревський обирається членом харківського "Товариства аматорів красної словесності", в 1821 р. — почесним членом петербурзького "Вільного товариства аматорів російської словесності", що було легальним осередком декабристського літературного руху. Саме в ці роки І.П. Котляревський написав свої славнозвісні п'єси, завершував працю над "Енеїдою".

Поряд з літературною діяльністю І.П.Котляревський постійно цікавився мовознавством, етнографією, вивчав усну народну творчість, історію України

У 1827-1835 рр. І.П.Котляревський обіймав посаду попечителя "богоугодних закладів", виявляючи і тут своє гуманне ставлення до простих людей, прагнення полегшити їхнє становище. 1835 р. письменник через хворобу йде у відставку. До останніх днів життя І. П. Котляревський працював на літературній і науковій ниві, підтримував творчі контакти з передовими людьми Росії.

Помер письменник 10 листопада 1838 р. в Полтаві, де і похований на міському кладовищі.

2. Літературний доробок І.П.Котляревського складається з поем "Енеїда", "Пісні на Новий 1805 год князю Куракіну", а також п'єс "Наталка Полтавка" та "Москаль-чарівник" і перекладу російською мовою "Оди Сафо" — твору давньогрецької поетеси Сапфо.

Поема "Енеїда" вперше побачила світ у Петербурзі 1798 р. без відома автора, з ініціативи і на кошти багатого конотопського поміщика М.Парпури, який жив тоді в столиці й займався видавничою діяльністю, відаючи друкарнею Медичної колегії. Поема вийшла під назвою "Малороссийская Энеида в трех частях" (на титульній сторінці - "Энеида на малороссийский язык перелициованная И.Котляревским) з присвятною сторінкою "Любителям малороссийского слова усерднейше посвящается". Друге видання "Енеїди" з'явилося в Петербурзі 1808 р., третє, тепер уже підготовлене автором і доповнене четвертою частиною, появилось 1809 р. Повний текст поеми під назвою "Виргилиева Энеида, на малороссийский язык переложенная И.Котляревским" був опублікований в 1842 р. в Харкові, вже після смерті письменника.

Вихід у світ "Енеїди" став епохальним явищем в історії української культури, визначною подією в духовному житті народу. З'явилася книга, що ставила ряд важливих суспільних та естетичних проблем. В основу її І.П.Котляревський поклав

сюжет класичної поеми "Енеїда" римського поета Вергілія, написавши цілком самобутній, оригінальний твір.

Вергілієва "Енеїда" — поема героїчна: в ній оспівувалися подвиги мужніх троянців, освячувалась влада цезарів і утверджувалося "божественне" походження римських імператорів. Використовуючи фабульну канву Вергілієвої поеми, І.П. Котляревський вивернув "наизнанку" оригінал, переосмислив його патетичну тему в підкреслено зниженому плані, дав йому нове своєрідне наповнення. Велична Вергілієва епопея під пером українського поета перетворилась на веселу, бурлескную розповідь, вражаючу своєю дотепністю, витонченістю спостережень у зображенні українського побуту другої половини XVIII ст.

У Вергілія все підвладне волі богів: доля героїв визначається втручанням "всемогутніх". Людина — пасивна, безвольна іграшка в руках небожителів, "фортуни". У Котляревського ж — все сонячне, земне, люди діють у конкретних реальних обставинах. У світлі багатогранного життя сонм "олімпійців" виглядав кумедно, а їхні "діла" — огидними.

В образах троянців, латинців, карфагенян, сіцилійців та "олімпійських вершителів" І.П.Котляревський відтворив живу сучасність, зобразив яскраві типи представників різних суспільних верств, намалював картини української дійсності свого часу. В полі зору письменника і паразитичне існування поміщицько-кріпосницького стану з його зневагою до народу, честолюбством, аморальністю, і продажна хабарницька бюрократично-канцелярська зграя, і попівство — "халтурний рід" — всі оці людські п'явки, кровожери. Перед читачем проходять пани й підпайки, "що людям льготи не давали і ставили їх за скотів", чиновники різних рангів, судді-хапуги, "які по правді не судили та тільки грошики лупили і одбирали хабарі", проворні купчики, що "на аршинець на підборний поганий продавали крам". Всі вони, підступні й нещадні у своїх вовчих зазіханнях, винуватці людського горя, засуджуються автором на "вічні муки", їхнє місце в пеклі. Особливо дістається жорстоким кріпосникам та їхнім прислужникам: у пеклі їх "мордовали і жарили зо всіх боків", "залізним пруттям підганяли", давали "добру хльору всім по заслугі, як котам".

Гостро-сатирично зображений в "Енеїді" сучасний поетові "Олімп". Під виглядом міфологічних "можновладців" — богів І.П.Котляревський змальовує феодально-поміщицьку верхівку тогочасного суспільства. Зевс і весь небесний "синкліт" дуже нагадують земні "високі сфери" — царське оточення, сенат, департаменти, міністерства з їхнім пихатим начальством. Тут панують хижацтво, здирство, хабарництво; тут — розпуста, паразитизм, цілковита байдужість до життя простого люду. "Священні" війни часто зумовлені самодурством "богів" і завдають вони незчисленні страждання людям.

Небесні і земні "державці" намагаються "не звіра — людську кров пролити". Вони страхом сковують людей. Але письменник проводить думку: якщо страх перемогти, то світліше стане на світі. Еней простий, із здоровим глуздом парубок, дійшов-таки до цього. Замість побожного схиляння перед владарями Еней І.П.Котляревського зухвало звертається до "всемогутніх", до "громовержця Зевса".

Поет і його герої беруть богів на посміх, стягають з "недосяжного" Олімпу, дошкульним сміхом розвінчують їх. "Енеїда" осяяна світлим гуманізмом письменника, який любить і поважає народ, вболіває за його страждання, пишається його героїчним минулим.

Соціальні симпатії Котляревського окреслені досить виразно. Поет на боці тих, кого принижували, топтали тодішні панівні верстви.

Під маскою гумору поет кинув сучасній йому кріпосницько-чиновницькій суспільності гостре звинувачення, в тому, що всі помисли її спрямовані на грабіж і здирство, знущання з простих людей і що державні закони закріплюють цю несправедливість. Звинувачення І.П.Котляревського були моральним осудом кріпосницького ладу, осудом, що набував виразного громадянського звучання.

Котляревський раз у раз звертається до історичного минулого України, звеличує патріотичні подвиги народу. Оспівуючи кращі національні традиції, стверджені історичним досвідом народу, поет закликає самовіддано любити вітчизну, проїнятися життєдайним почуттям служіння їй. Любов до батьківщини кличе на подвиг, пробуджує високі почуття. У боротьбі за рідну вітчизну люди цілком змінюються: "Там лицар всякий парубійко". Патріотичні почуття підносять гідність людини, її честь. Всією своєю поемою І.П.Котляревський заперечував твердження, що "виняткове право" на героїчні діяння належить лише дворянству. Дух патріотизму, за переконанням автора "Енеїди", є "прикметою" й простих людей. В умовах само-державно-кріпосницької дійсності така концепція звучала справді сміливо.

З неповторним добродушним гумором змальовано в "Енеїді" троянців. У їхніх образах поет розкрив духовну велич народу, моральну перевагу над привілейованими верствами суспільства. Просто і мужньо юнаки Низ і Евріал віддають своє життя, коли цього вимагає вітчизна. "Козацька вдача" виявляється в поведінці троянців. Це веселі, дотепні й сміливі люди; вони завжди життєрадісні, безжурні, здатні винести на своїх плечах найбільший тягар заради інтересів батьківщини. Найсвятіше для них — бойове товариство, побратимство, вірність громадянському обов'язку, дружбі. Поет уславлює "полки козацькі", що "як грівають, сотнями ударять, перед себе списи наставлять, то мов мітлою все метуть".

Відчайдушні гуляки в "Енеїді" ("пройдисвіти" і "голодранці") обертаються на справжніх героїв. Загартовані в походах і боях, троянці над усе ставлять славу і військову доблесть, їх не ваблять розкіш і багатство; воля — ось чого вони прагнуть і заради неї готові битися до останньої краплі крові. Троянці — господарі землі, справжні її володарі. Боги ж — "олімпійці", "вседержителі" — мізерні й смішні порівняно з ними — мужніми, безстрашними, з'єднаними товариськими узами. У цьому незаперечний громадянський пафос "Енеїди" І.П.Котляревського.

Поема "Енеїда" в своїй суті твір реалістичний, побудований на життєвій основі. Автор її раз у раз говорить про потребу стати ближче до реального життя, про те, що, власне, в цьому — завдання і смисл поезії.

Живопис І.П.Котляревського цілком земний, наскрізь проїнятий "людським

духом", людськими радощами. Все тут виблискує сонцем, дихає на повні груди. Все пройняте молодечством, що не знає впину. Поет не приховує, що песимізм, мінорний тон не в його дусі.

Картини жалоби йому не вдаються: поета й тут не покидає гумор, нахил до шаржування. Ось Евріалова мати, зачувши про смерть сина, "кричала, гедзалась, качалась, кувікала, як поросля...". Сміх покриває собою все, проймає найдрібніші деталі. Хай часом цей сміх грубий, "як для панського вуха", але завжди щирий, здоровий. Проте добродушний гумор нерідко поступається місцем лукавій іронії, колючій сатири, коли йдеться про ворожі народові верстви. Ліризм, задушевність характерні для тих рядків, де поет говорить про славне минуле народу або нагадує сучасникам про забуту повинність перед вітчизною. Теплі згадки переплітаються тут з гіршою докорами на адресу байдужих, з уболіванням за долю трудящої людини.

Новаторство поетичної творчості І.П.Котляревського виступає в поемі досить виразно. Письменник протиставляє свою музу традиційним "старим" музам, відхилим літературним канонам:

Ох, скільки муз таких на світі!
Во всякім городі, в повіті!
Укрили б зверху вниз Парнас.
Я музу кличу не такую:
Веселу, гарну, молодую;
Старих нехай брика Пегас.

Поетова муза сповнена життя. Щедрою рукою майстра розкидано в поемі влучні афоризми, кмітливі спостереження, барвисті деталі. В текст широко вводяться ліричні репліки, схвильовані вигуки, колоритні діалоги й монологи. Усе тут комічне, гротескне і водночас психологічно виправдане, внутрішньо умотивоване. Народне слово в устах поета відсвічує всіма відтінками здорового сміху — від доброзичливого гумору аж до караючої сатири.

Плідно використовуючи в "Енеїді" мовно-стилістичні засоби народної творчості, Котляревський досягав значного ефекту. Він любить, зокрема, соковиті епітети. Його Дідона "розумна пані і моторна", "трудяща, дуже працююча, весела, гарна, сановита"; Ентелл "був тяжко смілий, дужий, мужик плечистий і невиключий". Порівняння І.П.Котляревського несподівані, влучні, колючі. Якщо у Вергілія морський бог Нептун велично проноситься в колісниці, то в українського поета він "миттю осідлавши рака, схвативсь на його, як бурлака, і вирнув з моря, як карась", "Еней з Дідоною возились, як з оселедцем сірий кіт" і т. п.

Комізм образів і ситуацій в "Енеїді" посилюється комізмом чисто мовним, як, наприклад, неймовірним нагромадженням ряду слів однієї граматичної категорії, часто синонімічних або семантично близьких.

І.П.Котляревський написав свою поему короткими, динамічними рядками, легким, прозорим ямбом, всіляко дбаючи про те, щоб жартівливий зміст одягти в дзвінку, "бадьору" форму. Віршова структура "Енеїди" — новаторська, вона утверджувала

силаботонічну систему віршування. При безсумнівній орієнтації на ритмічні норми російського чотиристопного ямба І.П.Котляревський талановито модифікує його, надав йому виняткової виразності, акцентовності. Ямби його звучать природно і невимушено, відтіняючи комізм ситуацій і колізій.

"Енеїда" писалася, як відомо, протягом усього творчого життя поета: розпочав він її за молодих літ, а закінчив на схилі віку. Звідси — нерівний загальний колорит твору, невитриманість у змалюванні окремих образів, характерів; колоритні деталі іноді суперечать цілості всього образу. Тон розповіді з часом міняється, стає подекуди риторичним. Не можна не відзначити певної ідейно-естетичної еволюції самого Котляревського за період написання "Енеїди". Це позначилося й на поемі: від буфонади до громадянської сатири; від грубуватого шаржу-бурлеску до героїчних образів і картин, до своєрідних романтичних барв.

"Енеїда" І.П.Котляревського сильна наявним у ній прогресивним просвітительським ідеалом. Оспівування любові до батьківщини, звеличення героїчного минулого, показ самовідданих і мужніх воїнів, нарешті, могутній образ самого Енея — все це утверджувало високі моральні якості національного характеру українського народу. Отже, смисл поеми І.П.Котляревського — в утвердженні духовних сил народу, в уславленні життєлюбства, оптимізму, мужності простих людей. З глибокою повагою і любов'ю, з надзвичайною теплотою зобразив письменник їх у поемі, наповнивши її ароматом степних вітрів, духом нестримної волі, неугасимою силою життя.

"Енеїда" одразу ж дістала визнання прогресивної громадськості Росії, завоювала велику популярність у демократичного читача.

Ще за життя І.П.Котляревського з'являється ряд наслідувань і переспівів його "Енеїди" як на Україні, так і в літературних кодах братніх слов'янських народів. Окремі фрагменти, переспіви та переробки з поеми І.П.Котляревського почали жити в народі, відіграючи роль важливого культурного чинника.

3. Літературна, наукова і педагогічна діяльність І. П. Котляревського пройнята гуманізмом, життєвою мудрістю. Це був справді новатор у найширшому розумінні цього слова. Поет утверджував духовний ідеал народу, відстоював і викривав усе вороже й чуже народній моралі. Характерною рисою І.П.Котляревського є глибоке знання життя народу, його характеру, національної вдачі, діяльна любов до всього, що входить у поняття "вітчизна", що розвивав і зміцнив це поняття. У його творах ставилися важливі громадянські, морально-етичні проблеми епохи і розв'язувалися вони з передових позицій.

Широке громадянське звучання творчості Котляревського сприяло розхитуванню всього заснованого на гнобленні, здиристві, на знуванні з простого люду.

Значення Котляревського як зачинателя української літератури винятково важливе: своїм поетичним словом, утвердженням засад демократичної естетики він відкривав, новий напрям у розвитку національної культури, спрямований на дедалі глибше проникнення в життя народу, на осмислення його історичної долі. Оригінальність і суспільне значення таланту автора "Енеїди" прекрасно розуміли

прогресивні діячі вітчизняної культури І.Я.Франко.Творчість І. П. Котляревського увійшла дорогоцінним вкладом в українську літературу і стала живим джерелом духовного розвитку народу.

Значення "Енеїди" й у тому, що цим безсмертним твором Котляревський поєднав українське художнє слово зі світовою культурою. Цим твором автор довів, що і в рамках бурлескного жанру можна правдиво показати життя народу і висміяти його ворогів. "Енеїда"- чи не єдиний твір у Європі, що став народним, бо ця перша високохудожня поема нової української літератури зогріває читача власним, а не позиченим світлом.

Висновок.

Відомо, що Т. Г. Шевченко, звертаючись до Котляревського, пророкував йому невмирущість. Образи творів Котляревського живуть у сучасному живопису, графіці, музиці та інших видах мистецтва. Ім'я творця славнозвісної "Енеїди" стало ушляхетленим, твори - невмирущими. За що ж йому судилося безсмертя?

Велика заслуга І. П. Котляревського в тому, що він підняв нові теми, звернувся до невичерпних скарбів фольклору, він перший серед українських письменників дошевченківського періоду широко звернувся до невичерпних багатств мови народу, з'єднав її із найкращою, життєздатною, книжною мовою, удосконалив техніку вірша і п'єси. Народолюбство Котляревського, осуд жорстокості кріпосників, їхнього паразитизму і морального дикунства, проголошення ідеї рівності станів, розумової і моральної вишестості народу над панством - усе це мало не лише літературно-мистецьке, а й велике суспільне значення, бо скеровувало читачів на роздуми, на шлях демократизму, вселяло віру в краще завтра, стимулювало національне відродження.

Незаперечним мірилом значення творчості і діяльності Котляревського є його популярність за межами своєї землі. Про нього писали чеські та польські журнали вже з 1906 року; дещо пізніше заговорила про це преса Англії, Франції та Італії.

Творчість Котляревського має і виховне значення. На його творах вчимося любити свою Вітчизну, рідну мову, навчаємося бути чесними, роботящими, виховуємо в собі високу моральність і героїзм, гуманність і оптимізм, переймаємо мудрість і красу добрих почуттів.

Список використаної літератури.

1. Єфремов С. О. Історія українського письменства — Л.: Фаміна, 1995.
2. Возняк М. С. Історія укр. літ. — Л.: Феміна, 1992.
3. Котляревський І. П. Твори. Передм. Шабліовського Є.С., Деркача Б.А. - К.: Дніпро, 1980.
4. Степанишин Борис. Українська література: Підруч. для 9 кл. — К.: Освіта, 1993.